

Tidsrommet som boken omhandler, peker også fram mot hendelsene i 1814, da den ene-velde unionen med Danmark ble oppløst og Norge fikk et representativt styresett. Hvordan profesjonalisering og demokratisering slo ut, var ulikt for mennesker i ulike lag av befolkningen, og også for menn og kvinner. Dette viktige anliggende avspeiles da også i bokens tittel. Boken bygger på grundige kildestudier og viser også vei til sentralt arkivmateriale. Den gir utfyllende svar på de spørsmål som stilles innledningsvis. Ida Bulls bok fortjener en stor lesekrete.

Randi Skjelmo

Camilla Kolstad Danielsen, *Opplysningens stjerne: Voltaire* (Oslo: Humanist Forlag, 2014). 232 s.

Med *Opplysningens stjerne* har vi endelig fått en innføringsbok om Voltaire på norsk. Den er skrevet av Camilla Kolstad Danielsen, forlagsredaktør i Cappelen Damm, hvis doktoravhandling handler om Voltaires filosofiske fortellinger (NTNU, 2006). *Opplysningens stjerne* er den tredje i rekken av innføringsbøker om de store franske opplysningsfilosofene som Humanist forlag har utgitt i løpet av de siste årene. Både Anne Beate Maurseths *Opplysningens sjonglør* om Diderot (2005), Martin Wåhlbergs *Opplysningens sorte får* om Rousseau (2011) og *Opplysningens stjerne* er skrevet av forfattere som har sin doktorgrad fra 1700-tallsmiljøet ved NTNU, og det er gledelig at deres arbeider – som sammen nærmest utgjør en trilogi – formidles til en bredere norsk offentlighet.

At forfatteren av *Opplysningens stjerne* er Voltaire-spesialist, levner boken ingen tvil om. På imponerende vis makter Kolstad Danielsen både å gi et bredt bilde av forfatterens liv, hans enorme og mangslungne tekstproduksjon, og

en grundig presentasjon av Voltaires viktigste sjangrer – eposet og tragedien, historiografien, den filosofiske avhandlingen, pamfletten, brevet og den filosofiske fortellingen. Hun demonstrerer også solid kunnskap om den historiske konteksten, ikke minst i et filosofihistorisk perspektiv. Boken utmerker seg ved en spørrende stil som levendegjør fremstillingen og skaper fremdrift i teksten.

Sjangerklassifisering er det viktigste strukturerende grepet i monografien. Sjangerfokuset muliggjør en oversiktlig og systematisk fremstilling av et uoversiktlig og usystematisk liv og tekstkorpus. Ved å vektlegge sjangrene får Kolstad Danielsen dessuten frem et karakteristisk trekk ved forfatterskapet: At de tekstene som gjorde Voltaire til en stjerne i samtiden – først og fremst hans epos, tragedier og historieverk – slett ikke er de som for ettertiden har gitt ham statusen som selve inkarnasjonen av opplysningsfilosofen, endog av den moderne intellektuelle.

Særlig god synes jeg hennes presentasjon av Voltaires historieskriving er, der hun fra et litteraturvitenskapelig ståsted forklarer hvordan hans bruk av narrative virkemidler fornyet historiografien. Gjennom den grundige gjennomgangen av sjangrer lykkes i det hele tatt Kolstad Danielsen med å få frem det hun i innledningen formulerer som bokens ambisjon – "å belyse noe av bakgrunnen for at Voltaire har blitt en så viktig figur, gjennom en presentasjon av forfatterskapet i dets historiske kontekst" (s. 8–9).

Stedvis synes jeg imidlertid at konteksten får uforholdsmessig stor plass. Den effektive fremdriften stanses i flere tilfeller opp av lange partier som etter min mening blir avsporinger. I kapittel to får vi for eksempel en lang ekskurs om klassisisme, i kapittel fire nokså detaljerte utgreiinger om Newton, Locke, Leibniz og Spinozas filosofiske systemer, mens det i avslutningskapittelet redegjøres for fransk politisk historie. I slike partier forsvinner Voltaire ut av fokus, og forfatteren makter ikke å gjøre

alle de kontekstualiserende partiene til integrerte deler av sin egen argumentasjon.

Ønsket om å presentere et mer historisk korrekt bilde av Voltaire er et høyst relevant og godt utgangspunkt for en bok om en forfatter som har hatt en enestående (og skiftende) symbolverdi helt frem til i dag. Samtidig finner jeg nettopp ambisjonen om å skulle presentere en "sannere" Voltaire, mest problematisk ved denne utgivelsen. For alt i alt tegner Kolstad Danielsen et bilde av en konservativ Voltaire: aristokraten som skrev i de veletablerte sjangrene og for den opplyste elite. Hun skiller det Roland Barthes kalte "den siste lykkelige forfatter" eller Jonathan Israel fremholder som en gammeldags talsmann for den moderate opplysningen – av en som i bunn og grunn skuer bakover – snarere enn representanten for en ny og moderne forfatterskikkelse. Går vi til andre kilder, slik som Jean Paul Sartre, Reinhart Koselleck eller Jacques Rancière, møter vi en Voltaire som i større grad inkarnerer en ny politisk og litterær orden.

Vel henvendte Voltaire seg til en opplyst elite, vel var han hoffmann og godseier og vel skrev han på vers og i tråd med klassisismens etablerte normer, men å fremstille ham som først og fremst en klassisist og en aristokratiets representant gir et forenklet bilde av hvem opplysningens stjerne var. Han hadde også røtter i borgerskapet, og i sin prosalitteratur brøt han med sjangerforventninger og henvendte seg til impliserte lesere fra denne fremvoksende samfunnsklassen. Selv om Voltaire, som Kolstad Danielsen flere steder påpeker, hevdet at mennesker trenger å styres og fremsto som en talsmann for det opplyste eneveldet, så er selve henvendelsesformen i mange av tekstene hans – slik som for eksempel *Traité sur la tolérance* – demokratisk. Store deler av forfatterskapet er dessuten vanskelig å klassifisere som annet enn sjangerhybrider. Hans såkalte *contes philosophiques* er et klart eksempel på dette.

At nettopp denne sjangerbetegnelsen ble skapt som en samlebetegnelse på fiksjonsfortel-

lingene først etter Voltaires død, reflekterer ikke Kolstad Danielsen over. Utover å påpeke hans satiriske og parodiske stil, diskuterer hun videre i liten grad hvordan forfatteren benytter seg av grep fra for eksempel den orientalske fortellingen eller den borgerlige romanen. I hennes fremstilling forblir dessuten betydningen av Voltaires vending mot prosa i og med *Filosofiske brev* ukommentert. Det samme gjelder hans raseforestillinger og skildring av europeisk kolonialisme, som er høyst sentrale temaer i forfatterskapet og i perioden. I det hele tatt fører hennes betoning av den filosofihistoriske konteksten til at den samfunnsmessige konteksten i relativt liten grad diskuteres. Dette er eksempler på at den "historiske korrektheten" Kolstad Danielsen gjør seg til talskvinne for ikke nødvendigvis lar seg etterprøve på alle nivåer. Bildet av forfatteren er mer sammensatt om man går det nærmere etter i sømmene.

Opplysningens stjerne gir i rettferdighetens navn slett ikke et lite sammensatt bilde av Voltaire, for detaljriksdommen og den bredt orienterte fremstillingen får så absolutt frem at et mangfold preger opplysningsforfatteren. Men idet Kolstad Danielsen unnlater å nevne eller diskutere samfunnsmessige begivenheter som spilte en viktig rolle for forfatteren så vel som for tekstproduksjonen – som for eksempel Sjuårskrigen eller betydningen av Rohan-affæren i et klasseperspektiv – så forbigås etter min mening aspekter som er essensielle for å forstå den franske opplysningsforfatteren. Flere av vår tids Voltaire-spesialister har tatt til orde for å betrakte forfatterskapet som pragmatisk, handlings- og hendelsesorientert, snarere enn – slik Kolstad Danielsen til en viss grad kan sies å gjøre – systematisk og teoretisk. Er det kanskje derfor hun ender opp med et mer konservativt bilde av opplysningens stjerne enn i alle fall denne leseren ville forventet?

Ingvild Hagen Kjørholt